

POSUDEK VEDOUCÍHO NA DIPLOMOVOU PRÁCI BARBORY ŠINDELÁŘOVÉ: “RITUÁLNÍ NEČISTOTA A KASTOVNÍ SYSTÉM. PROBLÉMY DOSAVADNÍ ANALÝZY JAPONSKÝCH TRADIC”, KRe FF Univerzity Pardubice, srpen 2019

Tématem práce je problematika vysvětlování japonského konceptu *kegare*, nejčastěji chápaného jako rituální nečistota, ve vztahu k postavení skupin lidí nazývaných souhrnně *burukamin*. Vzhledem k východiskům těchto debat je velká pozornost věnována souvislostem teoretizování *šintó* jakožto japonského náboženství. Autorka začíná standardním úvodem, následuje pět kapitol, ve kterých v logické návaznosti rozvíjí úvahy o následujících tématech: Vztah *kegare*, *kami* a diskriminace výše zmíněných skupin; teorie o japonské rituální nečistotě; problémy východisek Eliadova pojetí posvátného a profánního; východiska teorií o *kegare*; přehodnocení významu *kegare* ve vztahu k chápání *kami*. Výsledky autorčina snažení shrnuje závěr, nechýbí přehled použitých zdrojů.

Přínos předkládaného textu je nejen ve snaze ukázat na problematičnost dosavadního výkladu *kegare*, ale také v poukázání na nové možnosti, jak tomuto japonskému konceptu porozumět. Pozoruhodný je v tomto ohledu návrh S. Tokutaróa, podle kterého se jedná o upadání, či jakési uvadnutí vitální síly *ke*. Tato síla je v tradičním pojetí důležitá jak pro život komunit, tak pro každého jednotlivce. W. Davis k tomuto vysvětlení dodává, že *kegare* je možno zabránit a sílu *ke* obnovovat pomocí rituálních postupů (*hare*). Slibné vysvětlení je důležité nejméně ze dvou důvodů: respektuje čtení znaků v japonštině a jejich význam uvádí v souvislosti s dalšími koncepty v rámci tradičního myšlení ostrovanů. Autorka se ovšem nejprve správně věnovala problémům převládajícího vysvětlení, které mluví o rituální nečistotě, povětšinou v souvislosti s pojetím *šintó* a buddhismu jakožto náboženství. Vcelku zdařile se z kapitol první a druhé dozvídáme o vysvětleních několika badatelů japonských i západních. B. Šindelářová dobře shrnula východiska jejich teoretizování (s. 28) a zamýšlí se nad tím, nakolik je plodné držet se úvah M. Douglasové (které často přejímají i japonští badatelé). Přínosný je souhrn úvah několika badatelů o roli *kegare* ve vyčleňování skupin lidí nazývaných *burukamin* (s. 29 – 38).

Důležité jsou pasáže, ve kterých diplomantka rozebírá povahu japonských božstev (*kami*) v tradičním pojetí, přitom vychází z jednoho z nejčastěji uváděných starých pramenů, Kodžiki. Ukazuje se, že božstva, která jsou často vysvětlována jako bytosti z oblasti nad-lidské, posvátné, jsou tradičně pojímána jako obyvatelé našeho světa. Mohou se také znečistit, stejně jako lidé se podrobují očistě nutné pro důsledky jejich jednání, a podobně. Autorka proto podrobila kritickému rozboru úvahy M. Eliadeho, na jehož pojetí posvátného a profánního dodnes západní i japonští badatelé navazují, když pojednávají vztahy *kami* a lidí (kapitola třetí). V následující kapitole využila B. Šindelářová výsledků výzkumu pro svou bakalářskou práci, aby ukázala propojenost kritizovaných úvah o *kegare* jakožto nábožensky vymezené rituální nečistotě se starším evropským myšlením. Poslední kapitola všechny předchozí úvahy spojuje a ukazuje nové možnosti porozumění tomuto důležitému japonskému konceptu. Ocenit je třeba práci s díly zahraničních autorů, v českém prostředí v několika případech fakticky neznámých.

Problémy a nedostatky textu:

Především není konkrétně ukázáno, čím a jak byla „potvrzena hypotéza o možném jiném, původním významu *kegare*“ (Závěr, s. 71). Dílčí návrhy uvedených autorů, především Tokutaróa, Davise a Fitzgeralda takovým potvrzením nejsou. B. Šindelářová patrně očekává, že implicitně se z argumentace pro závislost náboženského vysvětlování *kegare* na původně křesťanských konceptech, v kombinaci s uvedenými návrhy nových vysvětlení,

utváří jakýsi důkaz pro tato nová vysvětlení. Ale tak tomu není, vše je třeba argumentovat explicitně. Novější teorie jsou zatím pouze načrtnuty, nikoliv důkladně rozvedeny, natož aby mohly být nějak ověřovány. Při obhajobě by měla B. Šindelářová objasnit, v čem vidí problémy s různými typologiemi *kegare* (zmíněno v Závěru), a zda to souvisí s její nejasnou kritikou v pasáži 5.1 („Kolik kategorií *kegare* tedy máme?“).

Autorka musí dále pracovat na precizní formulaci svých myšlenek, některé klíčové úvahy jsou útržkovité až nesrozumitelné (například „Ukáži, že ta to dichotomie vychází z kulturního rámce“, s. 11; „Nicméně je důležitá konkrétnost konceptu *kegare*.“ (s. 20); „Mým cílem je uvést tyto příběhy jako jeden z mých argumentů.“ (s. 39); „Abe zmínil, že *kegare* bylo považováno za hmatatelné a nakažlivé, nicméně neobjasnil, proč už tedy považováno není.“ (s. 68)). Dále je třeba si dát pozor na triviální tvrzení, jako že „soudobé ideje závisejí na předchozím vysvětlení“ (s. 11). Toto je obecná pravda o jakémkoliv rozvoji myšlení na jakékoli téma, protože každý myslitel navazuje na práci předchozích generací. Navíc si čtenář z dalšího textu musí sám dát do souvislostí, která konkrétní vysvětlení autorka myslela. Jinak solidní debata o problémech Eliadových východisek pro rozlišování mezi posvátným a profánním by potřebovala stručné zpracování alespoň dvou dalších textů od tohoto známého religionisty (odkazována je pouze kniha *Patterns in Comparative Religion*). O něco důkladnější by též mělo být shrnutí myšlenek T. Fitzgeralda o roli čistoty v japonské společnosti, protože jeho úvahy jsou dalším možným směrem analýzy, oproti převládajícímu náboženskému vysvětlování. Nesrozumitelný je v této souvislosti poslední odstavec na s. 67. Celkově je text napsán vcelku čtivě, srozumitelnosti poněkud překáží některé neobratné formulace a extrémně stručné věty. Místy narážím na pravopisné chyby, jak ve shodě podmětu s přísudkem, tak v náležitých pádových vazbách větných členů.

Práci hodnotím jako přínosný text, s několika zajímavými podněty pro další výzkum. Doporučuji text k obhajobě a vzhledem k výše uvedeným nedostatkům navrhuji hodnocení známkou C (velmi dobře).

V Pardubicích 30. července 2019,

doc. Mgr. Martin Fárek, Ph.D.